

2.6 Роль мотивації при вивченні іноземної мови майбутніми правоохоронцями

Мотивація досліджується багато десятиліть у різних контекстах, хоча немає єдиної думки про те, що таке мотивація, які мотиви навчання необхідно розвивати, якими способами та за яких умов можливе формування стійкої, позитивної мотивації навчатися. В останні роки під впливом інформатизації, глобалізації, епідеміологічних та соціокультурних факторів змінюються інтереси та захоплення курсантів, а відповідно, їх цілі, мотиви та бажання. Досі формування мотивації під час навчання іноземної мови розглядалося за умов модернізації системи освіти.

В умовах становлення сучасної науково-освітньої парадигми у 21 столітті суттєво змінюється статус іноземної мови. Під впливом соціальних, геополітичних, технологічних та інших процесів зростає значимість іноземних мов у світі. Такі явища, як глобалізація, соціальна відкритість, розвиток міжнародних зв'язків та відносин, сприяють поширенню багатомовності чи мультилінгвізму. Завдяки таким явищам як інформатизація та комп'ютеризація, значимість іноземних мов виходить на зовсім інший рівень у мультикультурному світовому співтоваристві [127, с.232].

Значимість володіння іноземною мовою суттєво змінюється у реаліях сучасного, глобалізованого суспільства. Темпи зростання кількості користувачів світової мережі Інтернет та його нескінченне наповнення новим контентом неможливо ігнорувати як у повсякденному житті, так і у сфері іншомовної освіти. Іноземна мова є не лише засобом міжкультурного спілкування, а й засобом інтеграції культурних, творчих, наукових досягнень у єдиний мультилінгвальний, полікультурний, інформаційний світовий простір.

Питанням щодо вивчення іноземної мови майбутніми правоохоронцями приділяється значна увага. Зокрема варто виокремити праці: Тарнопольського О. Б., Корневої З. М., Колбіної Т. В., Олексенко О. О., Ізмайлової О. А. Проте

проблематиці мотивації курсантів при вивченні іноземної мови у роботах вітчизняних вчених майже не приділялося уваги.

Метою статті є визначити та охарактеризувати процес мотивації курсантів при вивченні іноземної мови, виокремити основні елементи, які псують мотивацію та визначити шляхи подолання цього явища.

Почнемо з того, що у світовому інформаційному просторі вся комунікація між громадянами переважно відбувається однією або кількома іноземними мовами. Саме тому абсолютно кожна особа стикається з потребою застосувати свої іншомовні комунікативні навички та вміння на просторах Глобальної павутини та в повсякденному житті. Міжкультурна комунікація є невід'ємною частиною величезної аудиторії користувачів інтернету по всьому світу. Іноземна мова стає не лише засобом комунікації, а й засобом інтеграції та просування своїх ідей, думок, інтересів, комерційних пропозицій та наукових досягнень у єдиний полікультурний та мультилінгвістичний простір [128, с.78].

У сучасному світі неможливо уявити успішну людину, яка не володіє хоча б однією іноземною мовою, не здатна інтегрувати її у сферу своєї професійної діяльності. Сучасна світова тенденція – це мультилінгвізм. Опанування мовами, які є засобами спілкування та інформаційного обміну з народами інших країн, набуває все більшого значення, володінням лише однією іноземною мовою тепер не обійтися. Тому досить актуальним та доречним є процес вивченні іноземної мови курсантами закладів вищої освіти системи Міністерства внутрішніх справ (далі - ЗВО МВС).

Мультилінгвізм як соціокультурний феномен висуває перед освітою складні завдання підготовки молоді до життя в умовах багатонаціонального та полікультурного середовища, формування умінь спілкуватися та співпрацювати з людьми різних національностей, рас, конфесій.

Зауважимо, що процес навчання іноземної мови повинен проходити паралельно з вивченням культури народу країни мови, що вивчається, їх поведінкових і комунікативних норм спілкування, цінностей і традицій.

У таких умовах курсант виступатиме не тільки в ролі суб'єкта мови, а й у ролі суб'єкта культури та моралі. Результат такого навчання має бути орієнтований на виховання та формування мультилінгвального та полікультурного громадянина країни, що приймає свою приналежність до певної етнічної групи та певної культури, та до глобального світового простору загалом [129, с.67].

Саме у процесі міжкультурної освіти майбутній правоохоронець має можливість глибше зрозуміти цінності місцевої культури у процесі порівняння з іншими культурами. Саме в процесі такого роду навчання іноземної мови є дієвим та ефективним.

Перед викладачами іноземної мови постає нове завдання – підготувати випускника, який буде здатний успішно інтегруватися не лише у соціокультурний простір, а й у сферу своєї професійної діяльності, у нашому випадку це правоохоронна сфера.

Якщо говорити про іноземну мову, насамперед необхідно побудувати навчальний процес таким чином, щоб виховати у курсанта потребу в самоорганізації, саморозвитку, формуванні самостійності в оволодінні іноземною мовою та в здійсненні самоконтролю. Тому постає проблема мотивації під час навчання іноземної мови.

В іншомовній освіті, як і в інших сферах, мотивація курсантів безпосередньо впливає на продуктивність та ефективність у засвоєнні мови та формуванні іншомовної комунікативної компетенції.

Без стійкої позитивної мотивації, без внутрішнього усвідомлення та бажання курсантів системи МВС вивчати іноземну мову, сформувані іншомовні комунікативні навички та вміння практично неможливо. У сучасній соціально-економічній, геополітичній, технологічній і останнім часом епідеміологічній ситуацією у світі проблеми стійкої мотивації майбутніх правоохоронців при вивченні іноземної мови стають особливо актуальними.

Розглядаючи мотивацію як одну з найважливіших складових процесу оволодіння іноземною мовою, що забезпечує її результативність, слід зазначити

те, що мотивація - це суб'єктивна сторона світу курсанта, яку визначають його потреби, бажання та преференції.

Тому важко викликати мотивацію зі сторони. Педагог лише опосередковано може спричинити процес формування мотивації у курсанта, створюючи базу, з урахуванням якої, у майбутнього поліцейського виникне особиста зацікавленість у вивченні. Завдання викладача – якнайкраще дізнатися курсанта, стати на його місце, і тоді педагог зможе розпізнати його мотиви, і навіть розвивати і коригувати їх. Викладачеві необхідно уявляти всі складові мотиваційних засобів, типи і підтипи мотивації, та його резерви. Тільки тоді, можна буде знайти баланс між змістом навчального процесу і типами мотивації, тобто, сформувати стійку супутню мотивацію, на основі якої майбутній поліцейський буде прогресувати в оволодінні іноземною мовою [130, с.44].

Мотивація вивчається в різних аспектах, і тому дослідники розглядають її як один певний мотив і як певну систему мотивів, яка включає сукупність потреб, цілей, мотивів, ідеалів, інтересів, прагнень у їх складній взаємодії.

Мотивація з вивчення іноземної мови майбутніми поліцейськими є суб'єктивним процесом освіти та формування внутрішніх та зовнішніх мотивів, який стимулює, регулює та організує діяльність з оволодіння іноземною мовою, яка спрямована на досягнення освітніх, комунікативних та інших цілей відповідно до соціальних цінностей, інтересів, очікувань та потребами на сучасному етапі розвитку суспільства.

Процес опанування іноземних мов можна роздивитися крізь призму ієрархії людських потреб. Процес навчання задовольняє певні потреби, а саме:

- а) потреба у вивченні та дослідженні чогось нового та незвіданого;
- б) необхідність змін та прогресу через взаємодію із зовнішнім середовищем;
- в) активної діяльності, демонстрації своїх сильних якостей та здібностей;
- г) взаємодії з іншими людьми, обмін досвідом та ідеями;
- д) прагнення до нових знань, їх систематизації, пошуку нових засобів їх добування;

е) підвищення своєї значущості серед інших людей.

Мотивація курсантів під час навчання іноземної мови зазвичай виявляється на трьох основних рівнях:

- 1) на глобальному (мотивація для подальших життєвих планів та цілей);
- 2) на рівні ситуації (при вирішенні конкретного комунікативного завдання);
- 3) лише на рівні заняття (під час виконання певного завдання).

Таким чином, навіть якщо той, хто навчається, має досить високий рівень глобальної мотивації і усвідомлює значимість володіння та вивчення іноземної мови, якщо йому запропонувати нецікаве завдання, яке не відповідає його інтересам і бажанням, то його мотивація не проявиться.

На рівень мотивації кожного курсанта та її динаміку в освітньому процесі можуть впливати низчевказані чинники:

- 1) пов'язані з організацією освітнього процесу;
- 2) пов'язані з самим курсантом та його індивідуальними особливостями;
- 3) пов'язані з соціокультурним впливом і ставленням до мови, що вивчається.

Дослідники сходяться на думці, що мотиваційна сфера курсантів різноманітна і має складну структуру. На неї впливають соціальні чинники, характер та особливості самої діяльності. Щоб ефективно впливати на мотиваційну сферу курсантів, педагогу слід було б знати різновиди мотивації під час навчання іноземної мови та розуміти їх особливості [131, с.65].

По-перше, мотивація поділяється на зовнішню та внутрішню. У свою чергу, зовнішня мотивація, під впливом соціальних мотивів, що визначаються потребами суспільства, поділяється на широку соціальну мотивацію та на вузьку. Внутрішня мотивація визначається характером самої діяльності та до її підвидів можна віднести мотивацію успішності, комунікативну та лінгвопізнавальну мотивацію [132, с.194].

Як зовнішня, і внутрішня мотивація можуть мати позитивний чи негативний характер, і, слід виокремити позитивну і негативну мотивації. До

позитивної мотивації можна віднести конструкцію: «якщо, я вивчу англійську, то зможу спілкуватися з іноземцями», а до негативної: «якщо я навчатиму англійську, то здам іспит і не піду в наряд». Мотивація також може поділятися на далеку (дистантну, відстрочену) та близьку (актуальну).

На думку П.М. Якобсона, проблема мотивації - одна з центральних і водночас найскладніших проблем дослідження особистості. Однак, незважаючи на різні трактування поняття мотивації, більшість дослідників згодні з тим, що мотивація - це широке поняття, яке можна визначити, як двигун діяльності, який спонукає, спрямовує, організовує поведінку і діяльність людини і надає їй значущість і особистісний зміст.

До основних проблем з мотивацією у курсантів при вивченні іноземної мови варто віднести:

- нецікава подача матеріалу;
- однотипність проведення занять та наданих завдань;
- нерозуміння важливості вивчення іноземної мови та її ролі у професії правоохоронця;
- негативний вплив оточення щодо процесу вивчення іноземної мови.

В свою чергу, кожен педагог та викладач іноземної мови повинен володіти базовими навичками з розуміння процесу мотивації та використовувати їх в своїй практичній роботі на заняттях.

Сучасні українські дослідники проблем мотивації курсантів, у тому числі при вивченні іноземної мови, зокрема Н.О. Аристова, основними критеріями її формування вважають наявність пізнавальних мотивів і цілей, наявність позитивних емоцій, які викликає процес навчання, уміння і бажання вчитися, вміння і можливості застосовувати здобуті знання на практиці. На основі комплексного врахування цих показників дослідник визначив чотири рівні сформованості мотивації вивчення іноземної мови: рівень відсутності мотивації (негативна внутрішня мотивація учіння, закладена у навчальну діяльність суб'єктів навчання); низький (негативна зовнішня мотивація, яка знаходиться поза навчальною діяльністю суб'єктів навчання); середній (позитивна зовнішня

мотивація, яка безпосередньо знаходиться поза навчальною діяльністю суб'єктів навчання) та високий (позитивна внутрішня мотивація, яка закладена у навчальну діяльність суб'єктів навчання).

Також варто відзначити роль самомотивації при вивченні іноземної мови. Якщо людина може сама себе мотивувати, вона підвищує свій шанс на успіх у професійному середовищі. Навіть якщо вона зазнає тимчасові невдачі, все одно продовжує свій шлях до мети.

Почнемо з визначення. Самомотивація – це спонукання себе до виконання цілеспрямованих дій. Базова самомотивація потрібна кожному з нас для звичайного функціонування. Далі слід зазначити самомотивацію до конкретних справ.

Мотивувати себе до вивчення іноземних мов – нелегка робота. Нудна граматики, складні для промови слова, нерозбірливі аудіозаписи. Згодом бажання працювати стає все менше і менше, і ось уже курсант замість штудування нового розділу підручника вважає за краще зайнятися іншими, більш цікавими справами.

У вивченні англійської мови, як і у будь-якому іншому занятті, діють певні закономірності. Поки діяльність для людини є новою, новизна може підігрівати інтерес. Але минає час, і на зміну ентузіазму приходить втома.

Впоратися з цією проблемою допоможе вміння мотивувати себе. Стів Джобс говорив: «Зроби крок, і дорога з'явиться сама собою». Як же змусити себе зробити цей перший крок? Сучасна психологія напрацювала чимало способів, які дозволяють повернути собі мотивацію та бажання рухатися далі. Розглянемо деякі з них.

Найпростіший спосіб мотивувати себе - задіяти емоції. Щоб не змушувати себе вивчати англійську мову з-під палиці, необхідно уявити, які вигоди принесуть ці заняття у майбутньому. Наприклад, вивчивши іноземну мову, ви зможете дозволити собі спілкуватися за кордоном у подорожі. Молоді люди, які люблять нові знайомства, можуть уявляти, як вільно розмовляють з привабливою англійкою або німкенню. А для дівчат, які мріють про весілля з

іноземцем, картинкою, що мотивує, послужить пишний обряд одруження. Ті, хто прагне успішної кар'єри, можуть уявити, як вони швидко просуваються по службі, і як разом з цим зростають їхні доходи.

Можна скористатися й протилежним способом – мотивацією «від неприємного». Для цього необхідно поставити запитання: «А що станеться, якщо я не присвячуватиму зараз тридцять хвилин підготовці до заняття англійської?».

Нерідко мотивація пропадає через те, що завдання, що стоїть перед людиною, здається їй надто величезним. Складне і масштабне завдання може настільки налякати, що людина відмовиться від цієї ідеї, навіть не приступивши до вивчення. І тут допоможе незамінна техніка. Вона називається «розділити ціле на мале». Щоб велика справа не здавалася загрозливою, її необхідно розділити на кілька невеликих послідовних стадій. Виконувати потрібно невеликі завдання і послідовно. Наприклад, у понеділок освоювати граматичне правило і виконувати кілька вправ для його закріплення. У вівторок можна зайнятися аудіюванням. Таким чином, вже через місяць буде пройдено значну частину програми, і курсант зможе насолоджуватися першими успіхами.

Також непогано допомагає психотехніка «Змагання». Для її виконання навіть не потрібно знаходити однодумців, цілі яких частково чи повністю збігаються, адже курсант постійно знаходиться в групі однокурсників. І тому викладач може застосовувати дану психотехніку на заняттях раз чи двічі на тиждень.

Високих результатів у вивченні нової мови можуть досягти лише ті, хто регулярно працює над досягненням поставленої мети. Успіх діяльності залежить від уміння чітко бачити свою мету і ті вигоди, які приносить її досягнення; від правильної організації своєї роботи; а також від підтримки оточуючих.

Крім цього, мотивація є причиною активності та спрямованості особистості на предмети та явища дійсності, внаслідок чого і виникає активність. Досягнення певної мети, крім бажання, необхідний об'єкт, який був стимулом діяльності, і який було б спрямовано активність особистості, тобто, необхідний

мотив. Від того, які мотиви переслідують курсанта, залежить якість вивчення іноземної мови в цілому.

Зовнішня мотивація немає жодного зв'язку зі змістом навчального предмета, а залежить від зовнішніх чинників. До прикладів зовнішньої мотивації можна віднести:

1) мотив досягнення: прагнення курсанта досягти успіху у будь-якій діяльності, зокрема й у вивченні іноземних мов. Наприклад, коли той, хто навчається, хоче успішно завершити навчальний рік або отримати диплом;

2) мотив самоствердження: прагнення курсанта отримати схвалення з боку товаришів, викладача, батьків та суспільства в цілому. Той, хто навчається прагне вивчати іноземну мову, так як це може підвищити його статус та становище у суспільстві;

3) мотив ідентифікації: прагнення і бажання курсанта бути схожим на його кумира, наприклад, на знаменитого співака, актора або спортсмена, бажання говорити тією ж мовою;

4) мотив аффіліації: бажання і прагнення взаємодії та комунікації з іншими людьми;

5) мотив саморозвитку: прагнення і бажання особистості до самовдосконалення. Той, хто навчається, розглядає вивчення іноземної мови як джерело нових знань для інтелектуального, культурного і духовного зростання.

Внутрішня мотивація є зворотним боком зовнішньої мотивації і пов'язана безпосередньо з самим змістом предмета, а не із зовнішніми чинниками. Вона часто називається процесуальною чи пізнавальною мотивацією. Той, хто навчається, отримує задоволення від самого процесу оволодіння іноземною мовою, від інтелектуальної активності. Дія зовнішніх мотивів (престижу, досягнення, самоствердження та інших) покликана посилювати внутрішню мотивацію, але вони не мають безпосереднього зв'язку із змістом предмета та процесом навчальної діяльності [133, с.243].

Дослідження в галузі психології та педагогіки доводять, що ефективність навчання іноземної мови чи будь-якого іншого предмета безпосередньо залежить

від рівня мотивації курсантів ЗВО МВС. Однією з найбільш важливих і складних завдань педагога виступає створення умов та необхідної атмосфери в освітньому процесі для формування сталої, позитивної мотивації майбутніх правоохоронців.

Абсолютно ясно, що стійка, позитивна мотивація курсантів системи МВС повинна мати збалансоване поєднання пізнавальних (внутрішніх), а також основних соціальних (зовнішніх) мотивів, які повинні знаходити відображення в освітньому процесі на кожному занятті в ЗВО МВС [134].

Таким чином, мотивація являє собою суб'єктивний процес утворення та формування внутрішніх та зовнішніх мотивів, який стимулює, регулює та організує діяльність з оволодіння іноземною мовою курсантом системи МВС, яка спрямована на досягнення освітніх, комунікативних та інших цілей відповідно до соціальних цінностей, інтересів, очікувань та потреб на сучасному етапі розвитку суспільства.

Стосовно процесу навчання іноземної мови в умовах модернізації, мотивацію можна охарактеризувати як спонукальний та регулятивний механізм діяльності з оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією, що забезпечує залучення курсанта до іншомовної діяльності та оволодіння її засобами. Дія даного механізму забезпечується сукупністю мотивів, де пріоритетними виступають пізнавальні мотиви, що спонукаються методикою навчання, що сприяє активізації особистісної активності, розвитку комунікативності та пізнавальних інтересів у галузі іноземної мови, що відповідає соціальним цінностям, інтересам, очікуванням та потребам на сучасному етапі.

Мотив при навчанні іноземної мови в умовах модернізації освіти характеризується як намір, прагнення, потреба або кінцевий результат, що спонукає того, хто навчається до дії, визначає його вибір засобів і стратегії для найбільш ефективного досягнення освітніх, комунікативних та інших цілей відповідно до соціальних цінностей, інтересів, очікуваннями та потребами учасників освітнього процесу з навчання іноземної мови.